

Forrás: <http://www.folyoirat.tortenelemtanitas.hu/2013/04/serman-katalin-tortenelemre-epulo-kompetencia-alapu-tantargykozi-meres-ujbudan-04-01-06/>

Serman Katalin

Történelemre épülő kompetencia alapú tantárgyközi mérés Újbudán

Budapest legnagyobb kerületében, Újbudán évről évre különböző méréseket végeznek informatikai, természetismereti és idegen nyelvi szövegértést, szókincsfejlesztést, nyelvhelyességet, beszédkészséget és íráskészséget vizsgálva. Ezek sorában történelemre épülő kompetencia alapú tantárgyközi mérések is vannak, és ennek 2009-es és 2010-es eredményeit elemzi a munka. A levont tanulságok széles köre egyaránt használható a tantárgyközi kompetenciák, de tantárgyi készségek és képességek fejlesztése terén is.

A kompetencia alapú mérések 2001 óta folynak hazánkban. A kompetenciák 2007 óta a Nemzeti alaptanterv részévé váltak. A fogalom értelmezésével kapcsolatban elég nagy a bizonytalanság. Falus Iván szerint: *„A pedagógiai kompetenciák a tudás, nézetek és gyakorlati készségek ötvözetei, amelyen lehetővé teszik, hogy a pedagógus egy adott területen sikeresen elláthassa feladatát. Gyakorta szükségesnek tartják a kompetencia fogalmába beleérteni a diszpozíciót is, a szónak abban az értelmében, hogy kompetencia birtokosának nem elegendő rendelkeznie a nézetekkel, tudással, képességekkel, de elkötelezettnek is kell lennie azok megfelelő alkalmazása iránt.”*¹

A fentiekből következően a releváns kompetenciák mérése folyamatos feladat. Ebben felhasználhatjuk a méréspedagógia eredményeit, melyet hazai viszonylatban leginkább Csapó Benő munkássága fémjelez². Gyakorlati tapasztalatokat is figyelembe vehettünk³, de összeállításunkban ezeket kevésbé érvényesíthettük, bár az Újbudai Pedagógiai Intézet szakmai munkájában mindig kiemelt figyelmet fordított a tanulók tudásának, kompetenciáinak mérésére.

Az első osztályba lépők esetében az ún. „bemeneti méréssel” általános és speciális készségeket mérünk a tanulók teljes körében. Második osztály végén a „követő” méréssel felmérjük, hogy a gyerekek az életkori kritériumoknak megfelelő szintű fejlettséggel folytatják-e iskolai tanulmányaikat. Ez a mérés az első osztályos bemeneti mérés anyagára épül. A mérési eredmények, tapasztalatok megismerése után a tanítók, a fejlesztő pedagógusok az így nyert információkra építve tervezhetik a tanítási, tanulási folyamat, valamint az egyéni fejlesztési folyamat napi gyakorlatát.

Végeztünk 7. évfolyamon informatika mérést, majd 8. évfolyamon követő mérést, 6. évfolyamon természetismeret mérést, valamint 7. évfolyamon idegen nyelvi mérést az olvasott szöveg értése, szókincs, nyelvhelyesség, beszédkészség, hallott szöveg értése és íráskészség terén.

Méréseink eredményeiről, a szakértői elemzésekről a www.pszk.hu honlapon a „mérés, értékelés” menüpontban olvashatnak.

2009-ben és 2010-ben történelem szaktanácsadóként kezdeményeztem egy, az országban egyedülálló mérés lebonyolítását. Gyurcsó Gyuláné igazgató asszony és akkori

Serman Katalin: Történelemre épülő kompetencia alapú tantárgyközi mérés Újbudán

fenntartónk, Újbuda Önkormányzata támogatta az ötletet, így került sor mindkét évben májusban a mérésre.

A mérőanyag összeállításában, értékelésében és a szakértői anyag összeállításában segítségemre voltak *Budaváriné Béres Erzsébet* pedagógiai szakértő, *Ruzsinszkiné Lukácsy Margit* pedagógiai szakértő, az ÚPI mérési csoportjának vezetője, valamint *Sutyinszky András* informatikus kollégám.

A mérőlap összeállításakor felhasználtam a Nemzedékek Tudása Tankönyvkiadó és a Mozaik Kiadó taneszközeit, valamint *Csepela Jánosné* tankönyvszerző, vezetőtanár kollégám ötleteit.

Az első évi mérésben 5 iskola 8 tanulócsoportja (166 fő), a második évben 11 önkormányzati, 1 egyházi, 1 alapítványi iskola 26 tanulócsoportja (492 fő) vett részt.

A mérés általános céljai

- A mérés célja nem elsősorban a történelmi tudásszint mérése volt. Nem évszámokat, eseményeket kért számon, hanem a történelemhez kapcsolódó matematikai és szövegértési készségeket, a logikus gondolkodás 7. évfolyamon elvárható szintjét.
- A mérés másik célja a NAT-ban szereplő hon- és népismeret, társadalomismeret, állampolgári ismeretekhez kapcsolódó általános tájékozottság mérése.
- A mérés harmadik célja a figyelemkoncentráció, a feladatok pontos megértése, a rejtett információk felfedezése, azaz mindazon készségek mérése, amire a későbbiekben a központi felvételin, a műveltségi alapvizsgán, illetve az érettségien szükség lehet.

Mérés 2009

A mérőeszköz feladatainak elemzése

A mérőlap 9 feladatot tartalmazott, 60 itemből állt.⁴

Az *első feladat* az időben való tájékozódás képességét mérte a tanulóknál. Semmilyen évszám ismeretére nem volt szükség a feladat megoldásához. A bevezetésben 4 információt kaptak a tanulók a számítások elvégzéséhez.

Az időben való történelmi tájékozódás ötödik évfolyamon az ókori Kelet témakörénél kezdődik, de a történelemtanárok egy része a tanév elején ezzel kezdi az új tantárgy tanítását. A tanulóknak ismerniük kell az idővonal jelöléseit, az időintervallumok ábrázolását, különböző népek egyedi időszámítását, a ma használt időszámítással kapcsolatos alapvető információkat.

A tankönyvekhez kapcsolódó munkafüzetek következetesen számon kérik az események idővonalon történő jelölését. A tananyag megköveteli a különböző események között eltelt idő kiszámítását. Matematikából ismerniük kell a tanulóknak a pozitív és negatív számokkal történő alpműveleteket (összeadás, kivonás). A történelemtanároknál is szükség van arra a képességre, hogy ezeket az ismereteket az időszámítás tanításánál fel tudják használni.

A részfeladatok a következők voltak:

- az idővonal jelölései;
- a keresztény időszámítás kezdetének jelölése;
- egy pozitív és egy negatív szám különbségének kiszámítása;
- két pozitív szám különbsége;

Serman Katalin: Történelemre épülő kompetencia alapú tantárgyközi mérés Újbudán

- egy pozitív és egy negatív szám különbségének kiszámítása, figyelembe véve a feladat szövegében elrejtett fontos információt, ami feltételezi a mérés időpontjának ismeretét;
- két negatív szám különbsége.

A feladatlapon külön helyet kaptak a mellékszámítások elvégzésére, de ezzel a lehetőséggel kevesen éltek.

A *másik* – matematikához kapcsolódó – *feladat* táblázatelemzés, ez 7. évfolyamon tantárgyi követelmény. Matematikából a „hányszorosa” és „hányad része” ismeretére volt szükség a táblázat adataihoz kapcsolódó feladatok megoldásához.

A táblázat három földterület típus két különböző évben két különböző területen megadott változásait tartalmazta. Összesen $3 \times 2 \times 2$, azaz 12 adat alapján kellett a 3 kérdésre válaszolni.

Az 2/a feladat látszólag könnyű volt, de a jó válaszhoz ellenőrző számításra volt szükség, ám egy közelítő fejszámolással is meg lehetett adni a jó megoldást.

A 2/b feladat megoldását százalékszámítással, a 2/c feladat megoldását törtek egyszerűsítésével lehetett megtalálni. A megoldókulcsban szerepelt a $-$ -tól $-$ ig érték elfogadása.

A 3. *feladat* az állampolgári ismeretekhez kapcsolódott. Különböző történelmi korszakok adott államformáinak vezetőit kellett beírni úgy, hogy könnyítésképpen tisztségük is meg volt adva. A feladat megoldását nehezítette, hogy minden országhoz 2 név kapcsolódott, amelyek közül azonban csak egy lehetett helyes. Öt esetben a rossz válasz, 2 esetben a jó válasz szerepelt előbb a felsorolásban, ez megtévesztő lehetett a tanulók számára.

A megoldáshoz szükség volt a feladat szövegének pontos megértéséhez, mert számokat kellett beírni a táblázat üres helyeire.

A feladat lehetséges hibaforrásai: Nagy Sándor görög hadvezér volt, de nem az athéni köztársaságot vezette, hanem a hellén birodalmat. Julius Caesar csak nevében volt császár, ezt a tisztséget Augustus viselte először a Római Birodalomban. Franciaországban Napóleon nem király volt, hanem császár, Angliában Cromwell tisztsége lordprotektor, míg az Egyesült Államoknak Franklin nem volt az elnöke.

A feladat megoldásához a tanulóknak tisztában kellett lenni a nevek országhoz kapcsolódásával is.

A feladat másik része az államformákhoz kapcsolódott, de független volt a nevektől, az adott országhoz kapcsolódó törvényalkotó szervezet kellett beírni a táblázatba. A feladat szövege tartalmazta azt a fontos információt, hogy minden számot csak egy helyre lehetett beírni.

A 4. *feladat* a hon- és népismerethez, illetve a társadalomismerethez (is) kapcsolódott. A Kárpát-medence lakóit kellett a megfelelő területekhez kapcsolni. A feladat azt mérte, hogy a tanulók mennyire ismerik a történelmi Magyarország népeit és tájegységeit. Egyszerű párosító feladat volt azzal a nehezítéssel, hogy egy területhez (Morvaországhoz) nem tartozott nemzetiség, így az egyik oldalon 5 szám, a másik oldalon 6 betű szerepelt.

Az 5. *feladathoz* földrajzi ismeretekre is szükség volt. Vaktérképen kellett ábrázolni a Kárpát-medence egy-egy területét. A feladatot az nehezítette, hogy nem hegy- és vízrajzi térképen, hanem a történelmi Magyarország vármegyéit ábrázoló vaktérképen kellett a területek betűjeleit beírni.

A 6. *feladat* a 7. osztályos művelődéstörténeti tananyaghoz kapcsolódott. Meghatározások alapján kellett felismerni 5 magyar várost. A feladat megoldását

Serman Katalin: Történelemre épülő kompetencia alapú tantárgyközi mérés Újbudán

segítette/nehezítette, hogy 10 városnév került megnevezésre, ezekből kellett a helyes megoldásokat kikeresni.

A 7. feladat a tanulók történelmi szövegértésének szintjét mérte. Az egri várhoz kapcsolódó 1 oldalas szöveg elolvasása alapján meg kellett nevezni a vár 4 bástyáját. Majd ezekhez kellett kötni további 10, a szöveghez kapcsolódó információt. A meghatározások egyszerűek voltak, rövidek, világosan megfogalmazottak, s bár a szöveg hosszúnak tűnt, de megfelelt a tanulók életkori sajátosságának.

A 8. feladat a tanulók síkban történő eligazodását mérte. A vízszintes és függőleges (sor és oszlop) fogalmának megértésére volt szükség a feladat megoldásához. Az így kapott kétjegyű számot kellett betűkhöz kötni. A feladat két részből állt, először a kódszámok alapján kellett egy fogalmat felismerni a tanulóknak, majd egy megadott fogalmat kellett kódszámokkal ellátniuk. A feladat megoldásához nem tudásra, hanem pontos megfigyelőkészségre és a figyelem koncentrációjára volt szükség.

A 9. feladat a szövegértésre épült. Az 1849-es dicsőséges tavaszi hadjáratról szóló szövegből kikeresett időpontokkal, helyszínekkel és nevekkkel kellett kiegészíteni egy táblázat hiányzó celláit. Minden sorban 1 információ előre meg volt adva az évszámok kivételével, ezeket időrendben kellett beírni. Nem mindenhol szerepelt konkrét dátum, a „két nap múlva” információ segítségével lehetett erre következtetni. Az információk nem voltak egyértelműen és könnyen felismerhetők, a feladat megoldáshoz figyelmes olvasásra volt szükség. A feladat – nehezített változatban – a történelem érettségik visszatérő feladattípusa.

Összesített értékelés

Intézmény kódja	Statistikai adatok				Félévi tantárgyi átlagok		
	minimum	maximum	átlag	szórás	történelem	matek	nyelv
17	25%	80%	57,2%	13,6	4,15	3,52	3,94
13	18,3%	81,7%	59,4%	14,9	3,64	3,23	3,51
9	21,7%	90%	60,1%	18,3	3,48	3,38	4
14	28,3%	76,7%	52%	10,9	3,41	3,09	3,36
2	40%	93,3%	69,7%	17,2	3,59	3,55	3,59

Kerületi átlag: 59,6% – 36/60 pont közepes eredmény.

Feladatonkénti összesített átlagok:

Intézmény kódja	Feladat sorszáma								
	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
17	24,7%	27,1%	45,6%	37,8%	33,8%	52,9%	82,7%	96,9%	81,3%
13	31,2%	39,7%	43%	46,5%	45,1%	56,2%	85,7%	89,4%	73,8%
9	54,9%	19,8%	46,7%	45,7%	43,7%	50%	85,4%	96,3%	74,9%
14	20,5%	21,2%	27,3%	43,2%	43,6%	40,5%	84,1%	93,2%	74,7%
2	53%	39,4%	62,7%	59,8%	53,6%	64,1%	91,9%	93,2%	74,2%
Kerületi átlag	34,6%	30,3%	44,9%	45,2%	43%	54,7%	85,4%	93,7%	76,3%

Mérés 2010

A mérőeszköz feladatainak elemzése

A mérőlap 10 feladatot tartalmazott, 60 itemből állt.

A feladatok négy csoportot alkotnak: *matematikai készségekhez kapcsolódó feladatok* (1, 2); *történelmi ismeretekhez kapcsolódó feladatok* (3, 6); *hon- és népismerethez kapcsolódó feladatok* (4, 5, 8, 9), valamint *szövegértési feladatok* (7, 10).

Az *első feladat* az időben való tájékozódás képességét mérte a tanulóknál. Semmilyen évszám ismeretére nem volt szükség a feladat megoldásához. A feladat bevezetésében 6 információt kaptak a tanulók a számítások elvégzéséhez.

A feladatok az ókori és újkori olimpiai játékok témaköréhez tartoztak.

A részfeladatok a következők voltak:

- Rendeztek-e játékokat a szalamiszi csata évében?
- Mikor rendezték az utolsó ókori játékokat?
- Hány év telt el az első ókori és első újkori játék között?
- Hányadik olimpiát rendezték meg 2000-ben, Sydneyben?

A feladatmegoldáshoz szükség volt az alábbi készségekre:

- matematikai alpműveletek (szorzás, osztás, összeadás, kivonás) pozitív és negatív számokkal;
- logikus gondolkodás;
- szövegértés;
- figyelem, koncentráció.

A feladatok megoldásánál figyelembe kellett venni a bevezetésben „elrejtett” információkat is. A feladatlapon külön helyet kaptak a mellékszámítások elvégzésére, de ezzel a lehetőséggel kevesen éltek.

A *második feladat* pontosan megegyezett az előző évi mérés második feladatával.

A részfeladatok a következők voltak:

- Hány százalékkal nőtt a vizsgált időszakban a legelőterület nagysága az egykori hódoltság területén?
- Hányszorosára nőtt a szántóterület Magyarország területén összesen?
- Hányadrésze volt 1780-ban az egykori hódoltság területén a szőlőterület Magyarország összes szőlőterületéhez képest?

A feladatok megoldásához szükség volt az alábbi képességekre:

- szorzás, osztás, százalékszámítás;
- szövegértés;
- figyelem;
- logikus gondolkodás;
- matematikai szakszavak pontos használata.

A részfeladatok megoldása egész szám volt, így a számítás nem vett el plusz időt a tanulóktól.

A *3. feladat* megoldása történelmi ismereteket igényelt. A feladat *részből* megegyezett az előző évi feladatlapon 3. feladatával. A táblázat megadta különböző történelmi korszakok adott államformáinak vezető tisztségeit. A hiányzó nevet kellett beírni a megfelelő helyre. A feladat megoldását nehezítette, hogy minden országhoz 2 név kapcsolódott, amelyek közül azonban csak egy lehetett helyes.

A megoldáshoz szükség volt a feladat szövegének pontos megértéséhez, mert *névpárok* közül (pár = 2) az *egyik* nevet kellett beírni a megfelelő helyre.

Serman Katalin: Történelemre épülő kompetencia alapú tantárgyközi mérés Újbudán

A feladat megoldásához a tanulóknak tisztában kellett lenni a nevek országhoz való kapcsolódásával.

A 4. feladat pontosan megegyezett az előző évi 4. feladattal.

Az 5. feladat megoldásához topográfiai ismeretekre volt szükség. A feladat annyiban tért el az előző évitől, hogy a vaktérkép a Kárpát-medence földrajzi térképét ábrázolta, könnyítésképpen pedig csak a megadott számokat kellett a megfelelő helyre beírni.

A 6. és 7. feladat pontosan megegyezett az előző évi 6. feladattal.

A 8. és 9. feladat a hon- és népismeret témaköréhez kapcsolódott. A 8. feladat szövegében szereplő versike (a hortobágyi csikósok verse) nem adott segítséget a megoldáshoz, csupán hangulatkeltő funkciója volt. A versben szereplő pásztoremberekről (csikós, juhász, gulyás, kondás) kellett kitalálni, milyen állatokat tereltek.

A 9. feladatban nevezetes napokat és a hozzájuk kapcsolódó eseményeket kellett párosítani. A feladat hibátlan megoldásához nem volt szükség a nevezetes ünnepek ismeretéhez, csak figyelemre és logikus gondolkodásra. A megadott dátumokhoz kapcsolódó évszakok azonosítása segítette a tanulókat.

A 10. feladat pontosan megegyezett az előző évi 9. feladattal.

Összesített értékelés

A feladatlapok javításánál 4 jelölést alkalmaztunk.

A helyes megoldást 1-gyel, a rossz megoldást 0-val jelöltük. A realisabb kép érdekében 9-es jelölést kapott az az item, amelynél a tanuló egyáltalán nem válaszolt a kérdésre, valamint 3-as értéket az az item, amikor a tanuló nem értette meg a kérdést vagy rosszul fogalmazta meg a választ (például: a 3. feladatban mindkét nevet beírta a táblázatba, vagy a 2. feladat c kérdésére a hármas számmal válaszol).

Intézmény kódja	Statistikai adatok (%-ban)					
	minimum	maximum	átlag	szórás	nem válaszolt	nem értette
02	8,3	83,3	55,3	17,6	10,5	3,9
03	13,3	90	60,7	16,8	8,5	2,8
07	36,7	95	62,6	13,3	7,1	2
09	18,3	91,7	71,8	18,8	6,3	3,4
10	40	95	64,6	15,2	4,8	3
11	26,7	86,7	63,1	13,4	8,8	2,7
12	25	86,7	68,8	12,4	4,3	2,8
13	25	85	67,7	15	7	2,3
14	35	95	58,6	13,3	6,2	3
16	15	90	49,6	17,7	11,8	2,2
17	26,7	95	66,4	16,8	6,6	2,9
18	31,7	88,3	67,7	12,6	5,9	6
19	13,3	76,7	55,7	17,8	8,7	2,9

Kerületi átlag: 62,47%

Minimum: 8,3%

Maximum: 95%

Szórás: 16,21%

Nem válaszolt: 7,5%

Nem értette: 3%

Serman Katalin: Történelemre épülő kompetencia alapú tantárgyközi mérés Újbudán

Feladatonkénti összesített átlagok (adatok %-ban):

Intézmény kódja	Feladat száma									
	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
02	19,8	29,9	42,5	49,7	60	62,8	73,9	62,9	42,8	59,4
03	29,9	31,7	29,7	63,4	78	48,8	74,6	77,4	54,1	74,5
07	24,1	38,9	46,3	57,8	58,5	53	84	66,7	64,8	72,6
09	38,1	38,1	60,3	74,3	78,1	49,5	85	98,8	80	76,2
10	30,3	34,6	52,6	56,9	70,4	61,2	81,5	82,7	63,1	67,1
11	35,4	40,9	44,3	48,7	54	64,9	87,3	75,9	50,6	71,3
12	37,5	23,6	31,9	70	63,3	59,2	87,5	93,8	77,5	85,2
13	20,5	19	47,6	88,6	80	52,1	80,1	92,9	75,7	73,4
14	26,7	33,3	31,7	54	46,7	41,3	86,7	83,3	52	66,7
16	21,2	30,4	40,2	50,9	38,7	40,9	76,4	58,7	37,4	46,1
17	34,4	32,7	54,8	71,1	68,9	55	84,7	70,5	56,1	77,6
18	41,3	38,8	26	61,4	67,9	65,1	87,7	86	59,5	86,8
19	23,3	24,4	45,6	53,3	48	53,3	69,5	66,7	41,3	75,6
Kerületi átlag	29,3	33,6	45,6	59,6	58,7	54,2	83,5	74,6	57,5	70

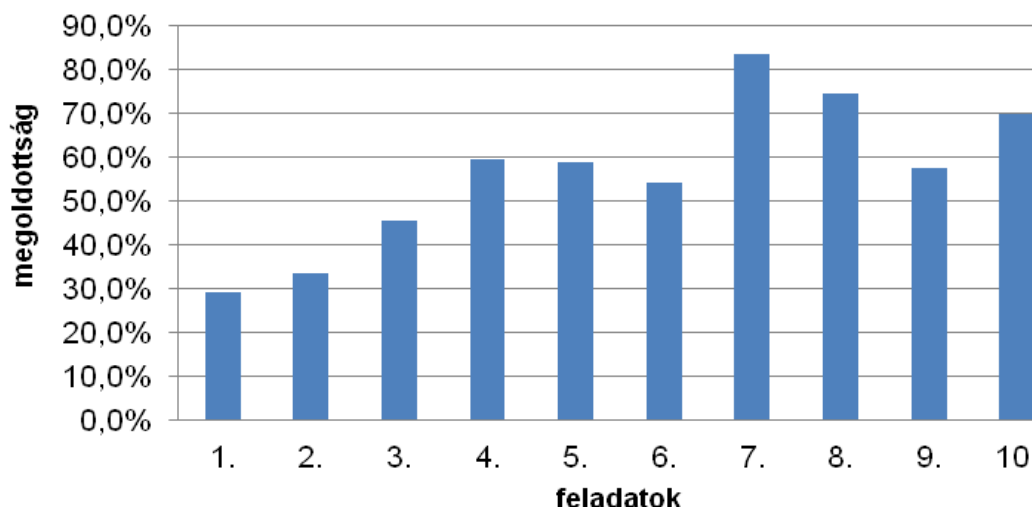
Matematikához kapcsolódó feladatok (1, 2) átlaga 31,3%

Szövegértéshez kapcsolódó feladatok (7, 10) átlaga 76,9%

Történelemhez kapcsolódó feladatok (3, 6) átlaga 47%

Hon- és népismerethez kapcsolódó feladatok (4, 5, 8, 9) átlaga 64,3%

Feladatok megoldottsága

Feladatok megoldása ítemenként

Az első ítem válaszlehetőségei: igen vagy nem, így találgatással is 50% esélye volt a tanulónak, hogy eltalálja a helyes választ.

Nem válaszolt 3%, a kérdést mindenki megértette.

A második ítem megoldásához a matematikai alapismereteken túl gondolkodni is kellett. A megoldást egy szorzással és egy összeadással lehetett megkapni.

Nem válaszolt a tanulók 16%-a, mindenki megértette a kérdést.

A harmadik ítemnél ismerni kellett az időszámítás előtti és szerinti események között eltelt idő számításának módját (pozitív és negatív számok kivonása). Figyelemre méltó, hogy az 50%-ot sem érte el a jó megoldások aránya.

Nem válaszolt: 9%, mindenki megértette a kérdést.

A 4. ítemet még a tanulók egy tizede sem tudta megoldani. A feladat megoldásához három lépésben lehetett eljutni. Mivel a tanulók nagy része nem élt a mellékszámítások írásban való rögzítésének lehetőségével, nem lehet tudni, milyen logika mentén indultak el a számolásban.

A kérdésre egyáltalán nem válaszolt a tanulók 16%-a. A kérdést mindenki megértette.

Az ötödik ítemet 492 tanulóból mindössze hatan tudták megoldani, ez lett az egész feladatlap leggyengébb átlagú megoldása. 7 iskolából egyetlen tanuló sem tudott jól válaszolni. Akik hozzákezdtek a feladat megoldásához, jól számoltak, de a feltett kérdésre helytelenül válaszoltak. Hozzá sem kezdett a megoldáshoz a tanulók 35%-a.

A 6. ítem megoldásához mindössze egy szorzást kellett elvégezni. A problémát a hibásan válaszoló tanulóknál az jelentette, hogy nem tudta az információk alapján megtalálni azt a két adatot, amivel tovább kellett volna számolnia. A tanulók 12%-a nem válaszolt a kérdésre.

A 7. ítem esetében a tanulók 8%-a jól gondolkodott és jól számolt, de rosszul válaszolt a kérdésre. A „hányad része” kérdésre egész számmal válaszolt. Ezeknek a tanulóknak a megoldását jelöltem 3-sal az értékelésnél.

A „hányszorosa” kérdésre a megoldást a tanulók 55%-a tudta a tavalyi 45,8%-hoz képest. A „hányad része” kérdésre 44% válaszolt jól a tavalyi mérésben szereplő 31,3%-hoz képest. A feladatot összességében 88 tanuló tudta hibátlanul megoldani!

A 3. *feladat* megoldásában nagy a különbség a tanulócsoportok között. A leggyengébb intézményi átlagmegoldás 26%, a legjobb 60,3%.

A kérdésre átlagosan a tanulók 3%-a nem válaszolt. Érdekes, hogy a nem válaszolók több mint kétszer annyian voltak a 13. ítemnél, mint a 12.-nél.

A megoldásnál a feladat megértése problémát jelentett a tanulók 15,5%-ánál.

Névpárok, azaz két név közül az odaillőt kellett a táblázat megfelelő cellájába beírni. A 3-as kódot kapták azok a tanulók, akik mindkét nevet beírták, de a történelmi kort, illetve az országot helyesen azonosították.

Jellemző hiba volt (a tanulók 63%-ánál), hogy Julius Caesart római császárnak tartják.

A 12. ítemnél volt a legalacsonyabb a nem válaszolók száma (mindössze 10), a kérdésre a választ adó tanulók 7%-a felelt rosszul. Ez az arány a 13. ítemnél 39%, vagyis a diákok ebben a vonatkozásban jobban ismerik az amerikai történelem szereplőit, mint a közvetlen környezetüket.

A 4. *feladat* átlagpontszáma nem éri el a 60%-ot. Ez azt jelenti, hogy a 492 tanuló harmada nem tudja megfelelően a Kárpát-medence népeit összekapcsolni lakóhelyükkel, területükkel.

Serman Katalin: Történelemre épülő kompetencia alapú tantárgyközi mérés Újbudán

88,6%-os megoldással kimagaslott a 16-os kódjelű intézmény, míg két iskola tanulói nem érték el az 50%-os megoldási arányt sem.

A feladatrészek megoldásai között is nagy a különbség. Míg a tanulók 85%-a tudta, hogy a románok jellemzően Erdélyben élnek, addig 31%-uk tudta mindössze összekapcsolni Kárpátalját a ruszinokkal.

Nem válaszolt a kérdésre a tanulók 3%-a, nem értette a kérdést, azaz nem betűjelzésekkel válaszolt a tanulók 2%-a.

Az 5. feladat átlageredménye hasonló az előzőéhez, de nincs akkora különbség az intézmények eredményei között, egyenletesebb a tanulók eredménye.

A tanulók 2%-a nem válaszolt a kérdésre, a feladatot pedig mindenki megértette.

A legmagasabb megoldási arány Erdély térképen való elhelyezésében született (86%).

Érdekes, hogy a tanulók számára Burgenland felismerése sokkal könnyebb, mint a Vajdaságé vagy Kárpátaljáé. Ez utóbbi kettőt a választ adó tanulók egy része összekeverte.

A 6. feladatban, a 25. itemnél meglepő volt, hogy a tanulók mindössze 26%-a tudta kiválasztani, hogy az ország központja 1849. április 14-én Debrecen volt (ez a nap a Függetlenségi Nyilatkozat kiadásának időpontja). A legtöbben (81%) tudták, hogy a szabadságharc honvédtábornokait Aradon végezték ki (26. item), de meglepő volt, hogy a tanulók mindössze 53%-a tudja, hogy a Magyar Tudományos Akadémia épülete Pesten áll (28. item). Még ennél is kevesebben (26%) tudják azt, hogy az első vasútvonal Magyarországon Vácig épült meg (25. item).

3-as kódot kaptak azok a tanulók, akik jól válaszoltak ugyan a kérdésre, de nem a feladat szövegében megadott módon: a megfelelő szám beírása helyett a város nevét írták be (8,5%).

Nem válaszolt egyetlen itemre sem a tanulók 2%-a.

Ez a feladat a 7. évfolyamon tanult anyaghoz kapcsolódik.

A 7. feladat megoldásának átlaga kerületi szinten a legmagasabb. A legjobb intézményi átlagok 87% feletti, míg a leggyengébb átlag is alig van 70% alatt. A szövegből nem volt nehéz kiemelni az egri vár 4 bástyájának nevét, mindössze a Barbakán elnevezés felismerése, és kapuvédő bástyával való azonosítása jelentett problémát. A megoldókulcsban csak a Barbakán beírása jelenteti a jó megoldást, a kapuvédő bástyát beírtak 3-as kódot kaptak.

A 31. item esetében 3 intézmény tanulói is 100%-os eredményt értek el.

A tanulók 2,75%-a nem kezdett hozzá a megoldásához.

A szövegértéshez kapcsolódó feladatrészt közel 80%-os eredménnyel oldották meg a tanulók. Ez igazolja azt a tényt is, hogy az évenkénti kompetenciamérésben a kerületi iskolák teljesítménye jóval az országos átlag felett van.

A feladat nem volt nehéz, de a hosszú szöveget a megoldásra kapott időkeretben figyelmesen kellett elolvasni ahhoz, hogy sikerüljön megtalálni a jó megoldást. A kérdések megválaszolásához nem volt szükség előzetes történelmi ismeretre.

Legrosszabb százalékban a Föld bástya jellemzőit ismerték fel a tanulók, talán azért, mert ezek az információk a szöveg utolsó bekezdésében szerepeltek.

A feladat megoldásához a tanulók 3,25%-a nem kezdett hozzá, a kérdések megértésével mindössze 1%-nak voltak gondjai.

A 8. feladatot a tanulók háromnegyede oldotta meg hibátlanul.

A csikós és a juhász által terelt állatokat a diákok 83, illetve 84%-a tudta, de még a kondás által terelt állatokat is tudta a válaszolók 74%-a.

Érdekesség, hogy leggyengébben a 44. item megválaszolása sikerült. Mindössze 67% tudta, hogy a gulyások szarvasmarhát terelnek.

Serman Katalin: Történelemre épülő kompetencia alapú tantárgyközi mérés Újbudán

A tanulók 13%-a nem válaszolt a kérdésre, ez az összes kérdés közül a legmagasabb arány.

A válaszolók 4%-a nem értette meg a feladat szövegét, a bevezetőben szereplő mondókából másoltak be részleteket.

A 9. feladat megoldásába 52 tanuló (10,1%) nem kezdett bele.

A feladat megoldását segítő információk egyikében szerepelt a konkrét évszak megnevezése (tavasz), azonban így is csak a tanulók 71%-a tudta összekapcsolni április 24-vel, Szent György napjával.

Figyelemre méltó, hogy az aratás kezdetét a választ adó tanulók fele sem tudja.

Az új kenyér ünnepét 3%-kal tudták többen, mint a szüret kezdetét, a megoldási arány azonban így is alig haladja meg az 50%-ot.

Az előzetes feltételezésekkel ellentétben meglepően sokan voltak tisztában az ólomöntés időpontjával.

Mindössze 2 olyan tanuló akadt, aki nem értette meg a kérdést.

Az előző évi mérésben a tanulók 76,3%-a, míg a jelenlegi mérésben 75,8%-a oldotta meg jól a második szövegértési feladatot.

A tanulók valamivel több, mint 10%-a nem kezdett hozzá a megoldáshoz.

Feltűnő az 58. item 31%-os megoldottsága. Ennek oka a figyelmetlenség, a helyes válaszhoz 2 név beírására volt szükség.

Minden tanuló, aki hozzáfogott a megoldáshoz, megértette a feladatot.

Általános értékelés

- A lebonyolított mérésnek kerületi szinten nincs összehasonlíthatósága, mivel a tavalyi mérésben mindössze 5 intézmény vett részt 166 tanulóval. A mindkét mérésben részt vett intézmények összehasonlító értékelését az érintettek megkapják.
- A mérésben résztvevő intézmények gyerekanyaga átlagos képességű a főváros egészéhez képest, az átlagosnál valamivel jobb az országos átlaghoz képest.
- A történelemhez kapcsolódó társadalomismeret, állampolgári ismeretek, valamint hon- és népismeret témakörök nem szerepelnek elég hangsúlyosan a helyi tantervek megvalósításában.
- A történelmi szövegekhez kapcsolódó szövegértési feladatokat nagyon jó, illetve jó szinten oldották meg a tanulók. Ezzel szemben a feladatok megoldásához kapcsolódó szövegértés hiányosságokat mutat. Bár a tanulók tudják a feladat megoldását, azt nem a kívánt módon adják meg.
- A tanulók történelmi témájú feladatokhoz kapcsolódó matematikai készségei gyenge közepes eredményt mutatnak.

A mérés értékeléséből adódó szakmai ajánlások

- Az intézmények történelemtanárainak nagyobb hangsúlyt kell fektetni az időben való tájékozódás készségének elmélyítésére, napi szinten tartására, a folyamatos gyakorlásra. Erre jó eszköz a tankönyvekhez kapcsolódó munkafüzet, ennek hiányában egyedi feladatokat kell készíteni.
- A történelemórákon is előtérbe kell helyezni a képességfejlesztést. A történelem tanítása komplex feladat. Az Újbudai Pedagógiai Intézet szakmai műhely keretében lehetőséget nyújt a kompetenciafejlesztés módszereinek frissítésére, új módszerek megismerésére, szakmai tapasztalatcserére.

Az új kerettanterv sokkal nagyobb hangsúlyt helyez azokra a témakörökre, amelyekről a mérés során kiderült, hiányos a tanulók felkészültsége. Reméljük, a későbbi mérési eredmények igazolni fogják az új szemléletű és tartalmú történelemtanítás szükségességét.

A méréssel kapcsolatos további információ: Serman Katalin értékelési szakértő, szaktanácsadó – Újbudai Pedagógiai Intézet, e-mail: serman.katalin@upi.ujbuda.hu

ABSTRACT

Serman, Katalin

A competency-based cross-curricular gauge using history in Újbuda

From year to year, different gauges of understanding of IT, natural science and foreign language text comprehension, vocabulary development, grammar, speech skills and writing skills are conducted in Újbuda, Budapest's biggest district. There are also competency-based cross-curricular gauges using history in the course of these evaluations, and this study analyses the results of these in 2009 and 2010. The broad range of the lessons learnt can be used in the area of developing curricular skills and abilities as well as cross-curricular competencies.

JEGYZETEK

- ¹ FALUS Iván (2005): Képesítési követelmények – kompetenciák – sztenderdek. *Pedagógusképzés*, 3. (32.) évf. 1. sz. 7.
- ² CSAPÓ Benő (1997): *A tanulói teljesítmények értékelésének méréses módszerei*. In: A közoktatási intézmények tevékenységének tervezése és ellenőrzése. (NAT-TAN) Szerk.: Pócze Gábor. Országos Közoktatási Intézet, Budapest, 97-111.; CSAPÓ Benő (2000): A tantárgyakkal kapcsolatos attitűdök összefüggései. *Magyar Pedagógia*, 100. évf. 3. sz. 243-366.; CSAPÓ Benő (2004): *A tudás és a kompetenciák*. In: Tudás és iskola. (Tanítás és tanulás) Szerk.: CSAPÓ Benő. Műszaki Könyvkiadó, Budapest, 41-55.; CSAPÓ Benő (2004): *A tantárgyakkal kapcsolatos attitűdök összefüggései*. In: Tudás és iskola. (Tanítás és tanulás) Szerk.: CSAPÓ Benő. Műszaki Könyvkiadó, Budapest, 147-174.; CSAPÓ Benő (2006): *Hosszmetszeti felmérések a közoktatási rendszerekben*. In: Értékek és értékelés a közoktatásban: VIII. országos közoktatási szakértői konferencia (Hajdúszoboszló). Szerk.: Kónyáné Tóth Mária, Molnár Csaba. Suliszerviz Oktatási és Szakértői Iroda, Debrecen, 179-193.; CSAPÓ Benő (2008): *A taneszközfejlesztés megalapozása: a tudásról való tudás*. In: Tankönyvdialógusok. Szerk.: Szuchacsevné Simon Mária. Oktatókutató és Fejlesztő Intézet, Budapest, 11-21.
- ³ FISCHERNÉ DÁRDAI Ágnes – SÁRVÁRINÉ LÓKY Gyöngyi (2002): A történelmi készségeket vizsgáló tudásfelmérés tapasztalatai Baranya megyében 1-2. In: *Módszertani lapok. Történelem*, XLIV. (13.) évf. 1., 2. sz. 11-16. és 7-19.
- ⁴ A feladatlapok összeállításánál és értékelésénél felhasználtuk: CSAPÓ Benő (2005): Az előzetesen megszerzett tudás mérése és elismerése (Kutatási zárótanulmány). Sorozatszerk.: Lada László. Szerk.: HORVÁTH Cz. János. Budapest.